

реформирование политической системы и не будет установлено общественное равновесие.

Ключевые слова: майдан, политическая культура, ценности, политический протест, украинское общество, нация.

Demyanenko V. Maidan as a national archetype of political culture.

This article attempts to analyze the phenomenon of the Maidan as one of the archetypes of the Ukrainian society's political culture, an integral part of its unique historical tradition and an important factor of transformation of mass political consciousness as a necessary condition for successful modernization of the country on the foundations of humanism and democracy.

For the Ukrainians Maidan is a traditional form of protest. Maidan actualized in in the conditions of its own statehood and the democratic transformation of society with all its contradictions and problems. The most significant Maidans of modern were protests in 2004 and 2013-2014. at the in .

Maidan of 2013-2014, like all previous protests of Ukrainians, brightly enough manifested individualism and the attraction to anarchism with their positive and negative characteristics. Obviously, through the Maidan as a phenomenon of political life and national form of public dialogue Ukrainians demonstrated their political matrix, the political project of the Ukrainian nation – «minimal» state, which provides common rules for the functioning of the social organism and guarantees external security and wide powers to territorial communities with the right of local referenda. Maidans will be repeated until the political elite does implement an appropriate radical reform of the political system and there is established social equilibrium.

Keywords: Maidan, political culture, values, political protest, Ukrainian society, nation.

Одержано 5.10.2016

УДК 328.1/3:351.86(477) «20»

Віталій Коцур
(Київ)

ПАРЛАМЕНТ У РЕФОРМУВАННІ СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.

Стаття присвячена аналізу ролі парламенту України у реформуванні та здійсненні контролю над сектором національної безпеки і оборони в умовах викликів ХХІ ст. Створення і розбудова сучасного безпекового і оборонного сектору з урахуванням досвіду провідних країн, що входять в НАТО, є пріоритетом для внутрішньої і зовнішньої політики України. Саме тому Верховна Рада України, починаючи з 2014 р., активізувала прийняття законодавчих рішень у сфері національної безпеки. Законодавство у сфері національної безпеки і оборони, хоч і зазнало помітних змін, водночас потребує доопрацювання та вдосконалення. Слід активніше реагувати на ті недоліки, які виявляються під час виконання державних програм стосовно оборони і національної безпеки, та їх усувати. Необхідно посилити можливості Верховної Ради України, як контролюючого суб'єкту сектору безпеки та оборони, який є складовою системи демократичного цивільного контролю, в кадрових призначеннях у силових структурах. Подальшого вдосконалення потребує законодавство щодо демократичного цивільного контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони України, вдосконалення його структури й уточнення функцій, а також регулювання сфери відповідальності суб'єктів системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України (Президента України, Верховної Ради України, громадськості та ін.). Насамперед необхідно повністю адаптувати безпекове законодавство України до вимог Європейського Союзу та країн НАТО, а також розробити законодавство щодо новостворених у 2016 р. Сил спеціальних операцій (ССО). Водночас поглибленого реформування потребують правоохоронні органи у воєнній сфері, зокрема, відсутня законодавча база щодо органів військової юстиції.

Ключові слова: демократично-цивільний контроль, парламентський контроль, сектор безпеки, парламент, Україна, реформування, оборона, конфлікт, Росія.

Як свідчить історія, незалежність держави – це, насамперед, шлях боротьби за її утвердження. Виклики ХХІ ст. для України – брутальна анексія Криму, війна на Донбасі, не лише підтвердили цю думку, а й поглибили розуміння українцями цивілізаційного кордону між Європою і Азією, бачення України в сім'ї провідних країн Заходу.

Сьогодні Україна постала перед новими викликами, зумовленими анексією Криму російськими окупантами, поширенням діяльності сепаратистських груп, фінансованих Російською

Федерацією (РФ), порушенням нею всіх цивілізованих норм міжнародного права. Саме збереження цілісності країни в умовах розв'язання і ведення представниками влади та силових структур Російської Федерації агресивної війни проти України є найактуальнішим питанням керівництва нашої держави. У даному контексті створення і розбудова сучасного безпекового і оборонного сектору з урахуванням досвіду провідних країн, що входять в НАТО, є пріоритетом для внутрішньої і зовнішньої політики України.

Конфлікт, нав'язаний Російською Федерацією Україні, з особливою гостротою зумовлює актуальність політичного, наукового та експертного дискурсу щодо перспектив розвитку безпекового сектору України в умовах «гібридної» політики РФ, нових ескалацій конфлікту в зоні проведення АТО, помітного збільшення інтенсивності обстрілів позицій українських військових, зростаючої активності російських військових на кордоні з Україною. Такі дії Російської Федерації зумовлюють необхідність пошуків відповідних ситуації демократично-цивільних способів до контролю над сектором безпеки України.

Демократично-цивільний контроль над сектором безпеки України став предметом дослідження низки провідних українських і зарубіжних науковців та експертів у військовій сфері. Серед іноземних дослідників слід назвати Філіппа Флурі, Ідена Коула, Саймона Лана, Ганса Борна, Девіда Хобса та ін. До питань контролю над військовою сферою зверталися і вітчизняні фахівці у сфері національної безпеки і оборони України, зокрема, О.Котелянець, О.Кузьмук, В.Гірич, В.Бадрак, М.Сіцінська, О.Бодрук, В.Смолянчук, М.Требін, В.Кротіков, А.Бірюченко, О.Гриненко, Н.Череміскіна, У.Ільницька, О.Северин, П.Пригунов та ін. Водночас науковці досліджували переважно еволюцію демократичного цивільного контролю, доцільність його встановлення, вивчали міжнародний досвід та правові засади, специфіку реалізації та механізми здійснення. Комплексний підхід аналізу політико-правових основ парламентського контролю за сферою безпеки і оборони запропонували такі вчені, як Філіпп Флурі, Іден Коул, Саймон Лан та У.Ільницька.

Актуальність здійснення парламентського контролю за сферою безпеки і оборони України була вкотре підтверджена на круглому столі «Парламентський контроль над сектором безпеки і оборони», який відбувся 11 лютого 2016 р. в приміщенні Верховної Ради України. Під час його проведення відбувся обмін досвідом між канадськими експертами у сфері безпеки і оборони та народними депутатами України, співробітниками міністерств та експертами щодо парламентського контролю над сектором безпеки та оборони в Україні. Так, Голова Верховної Ради України Андрій Парубій зазначив, що український парламент відіграв значну роль на етапі становлення українських військових добровольчих підрозділів на початку російської агресії два роки тому. «Єдина позиція і Президента України, і Уряду, і Парламенту дозволили почати надзвичайно глибокі реформи сектору безпеки, – підкреслив Андрій Парубій. – За два роки ми змогли зробити фундаментальні зміни у нашому законодавстві» [8].

Водночас заступник керівника науково-дослідницького відділу Женевського центру демократичного контролю військових сил (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces – DCAF) Ганс Борн зазначає, що в демократичних країнах управління сектором безпеки є однією із функцій парламентів. Жодна структура сфери безпеки не повинна залишатися без контролю парламенту. Відтак експерт виділяє три основні функції парламенту у сфері контролю над сектором безпеки й оборони, а саме:

1. Законодавча функція: розгляд, внесення змін, розробка проектів і прийняття законів.
2. Бюджетна функція: формування, відхилення або внесення змін до бюджету в частині сектору безпеки.
3. Функція контролю над сектором безпеки.

Роль парламенту в належному управлінні сектором безпеки включає всі складові забезпечення безпеки: оборонні відомства, правоохоронні органи, поліцію, збройні сили, прикордонні війська, воєнізовані формування, розвідувальні органи і приватні охоронні організації. Цим пояснюється використання терміну «сектор безпеки», а не «сектор оборони», оскільки армія лише один із елементів структури, що забезпечує безпеку країни. В цілому основний принцип парламентського контролю за сектором безпеки за Гансом Борном – це забезпечення підзвітності уряду і підтримка балансу між безпекою та свободою, шляхом об'єднання цілей, стратегій і процедур сектору безпеки з цілями, стратегіями і процедурами політичного керівництва. У багатьох країнах найбільшу стурбованість викликає не страх військової інтервенції, а об'єднання цілей безпеки з політичними цілями [6, с.59-60]

Водночас М.Требін визначає парламентський контроль над сферою безпеки і оборони як сукупність контрольних та керівних заходів, які здійснюються відповідно до Конституції із залученням представницьких державних органів (разом із громадськими організаціями), спрямованих на здійснення контролю за виконанням положень оборонної доктрини держави, воєнної політики, за оптимальними і раціональними витратами бюджетних коштів, дотриманням прав і свобод військовослужбовців і цивільних фахівців, їх соціально-правового захисту з метою ефективного функціонування усєї системи оборони країни [9, с.224]. Головними функціями парламентського контролю, на думку автора, за оборонною сферою у демократичній правовій державі є, насамперед, контроль за програмами озброєнь та їх виконанням; військовим бюджетом; кадровою політикою в збройних силах і переміщенням офіцерів і генералів у службовому порядку; забезпеченням грошового утримання; за виконанням програм соціального захисту військовослужбовців, дотриманням їх прав, забезпечення житлом; рівнем військової дисципліни і правопорядку у військах; за дотриманням конституції і законів [9, с.226].

Контрольна функція парламенту за оборонною сферою реалізується у прийнятті законів, які визначають механізм і процедуру адміністрування державної військової організації, її функціонування і співпрацю з цивільними інституціями; у спостереженні за законністю й доцільністю управлінських рішень в галузі безпеки і оборони: у нагляді за дотриманням законів і Конституції; у затвердженні бюджету збройних сил та контролі за використанням бюджетних коштів та небюджетних джерел фінансування; у систематичному спостереженні за діяльністю посадових осіб, які, дотримуючись законодавства, у повному обсязі мають реалізовувати політику національної безпеки і оборони.

На думку У. Ільницької, дієвими й ефективними механізмами реалізації контрольних функцій парламенту за сферою безпеки і оборони є:

- систематичні звіти уряду і міністра оборони з питань функціонування Збройних сил та стану оборонної промисловості;
- заслуховування доповідей Президента як Верховного головнокомандувача;
- систематичне проведення парламентських слухань з військових проблем;
- парламентські перевірки на місцях з оборонних питань;
- депутатські запити щодо різних аспектів функціонування сфери безпеки та оборони;
- ініціювання парламентом проведення різного роду експертиз з оборонних проблем тощо [5, с.81-84].

Проблематика парламентського контролю за оборонною сферою була актуальна і в 1990-х рр. Так, Георгій Крючков, народний депутат України III і IV скликань, голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони (1998-2000, 2002-2006 рр.) відзначає, що для парламентського Комітету з питань національної безпеки і оборони, першочерговим, головним завданням було визначено створення сучасної правової бази в цій сфері, приведення чинного законодавства у відповідність з вимогами української Конституції з урахуванням досвіду демократичних держав. Практичним результатом проведеної роботи стало те, що у Комітеті Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони – єдиному з усіх комітетів, вдалося вирішити в основному це завдання. Комітет забезпечив розробку і прийняття парламентом практично усього масиву законодавчих актів, які регулюють правову взаємодію у сфері безпеки і оборони [7, с.25].

Про масштаби цієї роботи переконливо свідчить перелік найважливіших правових актів, прийнятих Верховною Радою. Йдеться передусім про базові закони у сфері безпеки і оборони – «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про Раду національної безпеки і оборони України». А також нормативно-правові акти, що регулюють діяльність Збройних Сил України – ядра Військової організації держави, захисника державного суверенітету України, її територіальної цілісності і недоторканості, а саме: «Про Збройні Сили України», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про альтернативну (невоєнну) службу», «Про організацію оборонного планування», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», «Про правовий режим майна в Збройних Силах України», «Про господарську діяльність в Збройних Силах України», «Про особливості приватизації підприємств, які відносяться до сфери управління Міністерства оборони України», «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України» і низку інших [7, с. 26].

Георгій Крючков наголошує, що прийнятий спеціальний комплекс законів передбачав правове забезпечення участі України в міжнародній миротворчій діяльності, співпраці у військовій і військово-технічній сферах. Серед них слід виокремити закони «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях», «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», «Про порядок допуску і умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення і подвійного використання». Чільне місце у роботі Парламенту України відводилося створенню правової бази для діяльності сектора безпеки, який підлягає глибокому реформуванню. З системи Служби безпеки були виділені Служба зовнішньої розвідки і Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Їх діяльність унормована спеціальними законами. Були також ухвалені закони «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про боротьбу з тероризмом», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» і ряд інших, в розробці яких брав участь Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони [7, с.26].

Можна впевнено констатувати, що з трансформацією Збройних Сил України в умовах «гібридної війни» Росії проти України, розпочався масштабний процес реформування сектору безпеки і оборони, включаючи систему органів внутрішніх справ та інших силових структур, які виконують специфічні завдання із забезпечення безпеки держави. Саме тому контроль Верховної Ради України над сектором безпеки і оборони України є актуальним і важливим в умовах розбудови сучасної Української армії за стандартами НАТО.

Останніми десятиліттями стан демократичної підзвітності органів сектору безпеки та оборони залишався на досить низькому рівні, характеризуючись фрагментарністю та низькою ефективністю. Ось чому впродовж збройної агресії Російської Федерації актуально постають завдання вироблення шляхів підвищення ефективності системи парламентського контролю над сектором безпеки. Це може бути здійснено за рахунок вдосконалення чинного законодавства, що регламентує демократичний цивільний контроль за сектором безпеки та оборони, а також створення ефективних механізмів нагляду та контролю з боку парламенту за діяльністю оборонних та безпекових відомств з метою запобігання чиновницькому свавіллю, поширенню корупції тощо.

Наприкінці 2014 р., після зосередження на найбільш актуальних, в основному робочих, питаннях забезпечення оборони України та боротьби з російсько-терористичною агресією, наступні законодавчі зміни в секторі безпеки України були пов'язані насамперед з адміністративними складовими. Вони включали покращення стратегічного рівня координації та управління власне сектором безпеки, розробку процесу запровадження та керування ймовірним сценарієм введення воєнного стану на території всієї країни та встановлення спеціального адміністративного режиму на територіях з підвищеною терористичною загрозою у формі військово-цивільних адміністрацій.

У грудні 2014 р., вперше після початку російської агресії, були проведені системні загальнодержавні законодавчі удосконалення безпекового сектора, які стосувалися функцій Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) та її апарату [1, с.7].

Наступні системні зміни законодавства у секторі безпеки України були здійснені шляхом внесення поправок до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Упродовж 2014 р. в Україні спостерігалось погіршення безпекового становища, а тому відповідні зусилля держави спрямовувалися на підвищення готовності військових підрозділів вести бойові дії проти незаконних збройних формувань сепаратистів та найманців, а також російських регулярних окупаційних військ. Це відбувалось у невизначених та часто суперечливих правових рамках. У травні 2015 р. Верховна Рада ухвалила поправки до існуючого закону, «враховуючи особливості сучасних збройних конфліктів та досвід ведення антитерористичної операції на сході країни» [1, с.9].

Удосконалення законодавчої бази у сфері національної безпеки і оборони України на цьому етапі не зупинилося. Так, уже в лютому 2015 р. Верховна Рада схвалила Закон України «Про військово-цивільні адміністрації», який установив порядок створення військово-цивільних адміністрацій замість місцевих органів влади у районах Донецької та Луганської областей, котрі були звільнені від терористів.

В умовах агресії Російської Федерації варто відзначити продуктивну роботу Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони щодо удосконалення

законодавства у цій сфері. Збройна агресія прискорила внесення змін до низки законів, які регулюють широкий спектр процесів, дій та кроків у сфері оборони України. Так, помітних змін зазнало базове безпекове законодавство, зокрема, Закон «Про основи національної безпеки України» та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», Закон «Про оборону України», «Про Збройні сили України» та «Про організацію оборонного планування». Серед радикальних і поміркованих пропозицій реформи законодавства у сфері управління обороною, була зроблена спроба невідкладно включити завдання отримання членства в НАТО як законодавчо закріплену мету до Закону України «Про основи національної безпеки України». Відзначимо, що Україна завжди була послідовною у розвитку співробітництва з НАТО, проте у 2010 р. курс був дещо змінений. Так, у липні 2010 р. був підписаний Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», який передбачав остаточну відмову України від НАТО та набуття позаблокового статусу держави. Тоді таке рішення підтримали 259 народних депутатів [10]. Анексія Криму та агресія Російської Федерації на Донбасі у 2014 р. лише підтвердили хибність безпекової політики 2010-2014 рр. Проте до законодавчих актів так і не було внесено конкретного пункту щодо вступу до НАТО. Водночас до Закону України «Про основи національної безпеки України» до Статті 6 Закону «Пріоритети національних інтересів» були внесені більш гнучкі зміни, зокрема в абзац 11 були внесені правки, що саме ключовими інтересами України є інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та інтеграція в євроатлантичний безпековий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України [3]. В умовах сучасних зовнішньополітичних загроз усі положення закону стосовно пріоритетності «добросусідських відносин та стратегічного партнерства з Російською Федерацією та іншими країнами СНД» було скасовано.

Остання поправка, яка стосувалася НАТО, визначала пріоритет «поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації».

Подальші зміни до Закону «Про основи національної безпеки України» стосувалися, зокрема, оцінки загроз, захисту державних таємниць, переформатування структури сектору безпеки України, посилення боротьби з корупцією, удосконалення захисту прав людини та свободи слова тощо.

Шість атомних електростанцій, чисельні стратегічні об'єкти, які дісталися Україні у спадок від Радянського Союзу, зумовили прийняття Верховною радою України змін у законодавстві з питань цивільної оборони. Російсько-український збройний конфлікт нагадав чинній владі, що необхідно мати ефективну та гнучку систему захисту населення й інфраструктури від усіх можливих катастроф.

Відзначимо, що за період російської агресії Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», на відміну від закону «Про основи національної безпеки України», серйозних змін не зазнав. Так, основні статті Розділу 2 цього Закону, щодо парламентського контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави, залишилися без змін [2].

За роки агресії Російської Федерації Верховна Рада України суттєво змінила Закон «Про оборону України». Загалом зміни стосувались покращення системи цивільної оборони, розширення джерел наповнення оборонного бюджету шляхом адаптації досвіду волонтерської фінансової допомоги під час війни, кілька змін було зроблено в законі для більш чіткого визначення різних аспектів ширшої участі Збройних Сил України в антитерористичних операціях.

У деяких правках зазначено, що Збройні Сили зобов'язані забезпечувати під час проведення антитерористичної операції виконання завдань щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій, участі у затриманні осіб, а також для знешкодження осіб у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб [4].

Відзначимо, що першою спробою Верховної Ради України систематизувати політичне регулювання у сфері національної безпеки України стала коаліційна угода, укладена учасниками коаліції депутатських фракцій 8 скликання, до складу якої увійшла більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Направлена вона була на

проведення реформ у державі і, в першу чергу, в системі національної безпеки і оборони. Учасники коаліції запевнили: «Ми підвищимо обороноздатність держави, реформуємо Збройні сили відповідно до сучасних вимог та досвіду, набутого у ході АТО, а також будемо розвивати оборонно-промисловий комплекс для максимального задоволення потреб армії та виходу на зовнішні ринки».

Отже, сформована в роки незалежності система національної безпеки, під час збройної агресії Російської Федерації проти України виявилася недосконалою. Причинами стало тотальне руйнування безпекової сфери упродовж десятиліть, замість ефективного її реформування в умовах зовнішньополітичних викликів і загроз. Відтак не підготовленими виявились як суб'єкти забезпечення національної безпеки, так і законодавча основа їх діяльності.

Саме тому Верховна Рада України, починаючи з 2014 р., активізувала прийняття законодавчих рішень у сфері національної безпеки. Законодавство у сфері національної безпеки і оборони, хоч і зазнало помітних змін, водночас потребує доопрацювання та вдосконалення. На нашу думку, доцільно, відповідно до європейської практики, розширити повноваження парламентських комітетів у здійсненні контрольних функцій, які тепер прописані в Конституції України, але лише в загальній формі. Слід активніше реагувати на ті недоліки, які виявляються під час виконання державних програм, що стосуються оборони і національної безпеки, та їх усувати. Варто посилити можливості Верховної Ради України, як контролюючого суб'єкту сектору безпеки та оборони, який є складовою системи демократичного цивільного контролю, у кадрових призначеннях у силових структурах. Подальшого вдосконалення потребує законодавство щодо демократичного цивільного контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони України, вдосконалення його структури й уточнення функцій, а також регулювання сфери відповідальності суб'єктів системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України (Президента України, Верховної Ради України, громадськості та ін.). Насамперед необхідно повністю адаптувати безпекове законодавство України до вимог Європейського Союзу та країн НАТО, а також розробити законодавство щодо новостворених у 2016 р. Сил спеціальних операцій (ССО), як окремого роду збройних сил України, до складу якого входять частини спеціального призначення і підрозділи інформаційно-психологічних спеціальних операцій, що комплектуються спеціально навченими фахівцями, які мають відповідні можливості у сферах розвідки, прямих акцій та військової підтримки для виконання складних, небезпечних, інколи політично чутливих операцій, що проводить командування ССО. Водночас поглибленого реформування потребують правоохоронні органи у війсьній сфері, зокрема відсутня законодавча база щодо органів військової юстиції тощо. Лише глибоке системне реформування галузі безпеки України, посилення ролі парламентського контролю, з урахуванням кращих традицій демократичних країн, дозволить стати повноправними членами Європейської спільноти та Північноатлантичного Альянсу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Демократичний цивільний контроль та воєнна криза в Україні: Законодавчі аспекти, 2016 / Під ред. Ф. Флурі та В. Бадрака // Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, 2016. – 184 с.
2. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2003. – №46 – ст. 366. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15/page>.
3. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2003. – №39 – ст.351 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/964-15>.
4. Закон України «Про оборону України» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 1992. – №9 – ст.106. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
5. Ільницька У. В. Парламентський контроль за сферою безпеки і оборони: сутність та механізми реалізації у демократичному суспільстві / У. В. Ільницька // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розв. – 2009. – Вип. 21. – С. 81-84.
6. Коул И. Контроль и руководство: Парламенты и управление в секторе безопасности. Пересмотренное издание 20 ноября 2015 года И. Коул, Ф. Флурі, С. Ланн. – ДКВС; Женева, 2015 г. – 132 с.
7. Крючков Г. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки України: досвід, проблеми / Георгій Крючков // Альманах урядування в секторі безпеки України. Серія «Менеджмент безпеки та оборони», №2. Мова оригінальної версії: англійська. – Київ, 2010. – С. 24-33.

8. Парламентський контроль над сектором безпеки та оборони. Круглий стіл // [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу : http://www.parlament.org.ua/index.php?action=news&ar_id=2980&as=0.
9. Требін М.П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації: Монографія / М.П. Требін – Х.: Видавничий Дім «Інжек», 2004. – 404 с.
10. Янукович підписав відмову України від НАТО [Електронний ресурс] // ТСН. – 2010. – 15 липня. – Режим доступу до ресурсу: <http://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-pidpisav-vidmovu-ukrayini-vid-nato.html>.

REFERENCES

1. Demokrati`chny`j su`vil`ny`j kontrol` ta voyenna kry`za v Ukrayini: Zakonodavchi aspekty`, 2016 / Pid red. F. Fluri ta V. Badraka./ – Centr doslidzhen` armiyi, konversiyi ta rozzbroyennya, 2016. – 184 s.
2. Zakon Ukrayiny` "Pro demokrati`chny`j su`vil`ny`j kontrol` nad Voyennoyu organizaciyeu i pravoohoronny`my` organamy` derzhavy`" [Elektronny`j resurs] // Vidomosti Verhovnoyi Rady`. – 2003. – №46 – st. 366 – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15/page>.
3. Zakon Ukrayiny` "Pro zasady` vnutrishn`oyi i zovnishn`oyi polity`ky`" [Elektronny`j resurs] // Vidomosti Verhovnoyi Rady`. – 2003. – №39 – st.351 – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/964-15>.
4. Zakon Ukrayiny` "Pro oboronu Ukrayiny`" [Elektronny`j resurs] // Vidomosti Verhovnoyi Rady`. – 1992. – №9 – st.106 – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
5. Pnytska U. V. Parlamentskyi kontrol za sferoiu bezpeky i oborony: sutnist ta mekhanizmy realizatsii u demokratchnomu suspilstvi / U. V. Pnytska // Ukr. nats. ideia: realii ta perspektyvy rozv. – 2009. – Vyp. 21. – S. 81-84.
6. Koul Y. Kontrol y rukovodstvo: Parlamenti y upravlenye v sektore bezopasnosti. Peresmotrennoe yzdanye 20 noiabria 2015 hoda. Y. Koul, F. Flury, S.Lann - DKVS; Zheneva, 2015 h. – 132 s.
7. Kriuchkov Heorhii. Demokratchnyi tsyvilnyi kontrol nad sektorom bezpeky Ukrainy: dosvid, problemy / Heorhii Kriuchkov // Almanakh uriaduvannia v sektori bezpeky Ukrainy. Seriya «Menedzhment bezpeky ta oborony», №2. Mova oryhinalnoi versii: anhliiska. – Kyiv, 2010. – S. 24-33.
8. Parlamentskyi kontrol nad sektorom bezpeky ta oborony. Kruhlyi stil // [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu do resursu : http://www.parlament.org.ua/index.php?action=news&ar_id=2980&as=0.
9. Trebin M.P. Armiia ta suspilstvo: sotsialno-filosofskyi analiz vzaïemodii v umovakh transformatsii: Monohrafiia. M.P. Trebin – Kh.: Vydavnychi Dim "Inzhek", 2004. – 404 s.
10. Ianukovyh pidpysav vidmovu Ukrainy vid NATO. [Elektronnyi resurs] // TSN. – 2010. – 15 lypnia. – Rezhym dostupu do resursu: <http://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-pidpisav-vidmovu-ukrayini-vid-nato.html>.

Коцур В. Парламент в реформировании сектора национальной безопасности и обороны Украины в условиях вызовов XXI в.

Статья посвящена анализу роли парламента Украины в реформировании и осуществлении контроля над сектором национальной безопасности и обороны в условиях вызовов XXI в. Создание современного сектора безопасности и обороны с учетом опыта передовых стран, которые входят в НАТО, есть приоритетом внутренней и внешней политики Украины. Именно поэтому Верховный Совет Украины, начиная с 2014 г., активизировал принятие законодательных решений в сфере национальной безопасности. Законодательство в сфере национальной безопасности и обороны Украины, хоть и существенно изменено, вместе с тем, требует улучшения и доработки. Необходимо более активно реагировать на недостатки, которые проявляются во время выполнения государственных программ относительно обороны и национальной безопасности и их устранять. Необходимо усилить возможности Верховного Совета Украины, как контролирующего субъекта сектора безопасности и обороны, который является составляющей системы демократического гражданского контроля, в кадровых назначениях в силовых структурах. Дальнейшего усовершенствования требует законодательство относительно демократического гражданского контроля за деятельностью сектора безопасности и обороны Украины, усовершенствования его структуры и уточнения функций, а также регулирования сферы ответственности субъектов системы демократического гражданского контроля над сектором безопасности и обороны Украины (Президента Украины, Верховного Совета Украины, общества и др.). В первую очередь необходимо полностью адаптировать законодательство Украины о безопасности к требованиям Европейского Союза и стан НАТО, а также разработать законодательство относительно новообразованных в 2016 г. Сил специальных операций (ССО). Одновременно усиленного реформирования требуют правоохрнительные органы военной сферы, в частности, отсутствует законодательная база относительно органов военной юстиции.

Ключевые слова: демократическо-гражданский контроль, парламентский контроль, сектор безопасности, парламент, Украина, реформирование, оборона, конфликт, Россия.

Kotsur V. Parliament of Ukraine in reform of the sector of national security and defence under challenges of XXI century.

This article analyzes the role of parliament of Ukraine in reforming and control in the sector of national security and defense in terms of the challenges of the XXI century. The priority for the domestic and foreign policy of Ukraine is a creation and development of modern security and defense sector with the experience of leading countries of NATO. That is why the Parliament of Ukraine since 2014 stepped up the adoption of legislative solutions in the field of national security. However, legislation on national security and defense need of revision and improvement. It should actively respond to the shortcomings are identified during the implementation of state programs regarding defense and national security and eliminate them. It would enhance the possibility of the Verkhovna Rada of Ukraine, as the controlling entity defense and security sector, which is part of democratic civil control of appointments in power structures. Further improvement requires legislation to democratic civilian control over the activities of the security and defense of Ukraine to improve its structure and clarify the functions and responsibilities of regulating the system of democratic civilian control over the security sector Ukraine (President of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, public etc.). First, you must fully adopt security legislation of Ukraine to the European Union and NATO, and develop legislation on newly created in the 2016 Special Operations Forces (SOF) However, in-depth reform require law enforcement in the military sphere, including no legislative framework for agencies Military Justice.

Keywords: *democratic and civilian control, parliamentary control, security sector, parliament, Ukraine, reform, defense, conflict, Russia.*

Одержано 18.10.2016

УДК 338.48-44(1-88)(477)

Леся Коцур
(Переяслав-Хмельницький)

ВНУТРІШНІЙ ТУРИЗМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Проаналізовано особливості внутрішньодержавного туризму як однієї з найперспективніших галузей у розбудові економіки та культури незалежної України. Визначено потенційні можливості внутрішньодержавного туризму у подоланні цивілізаційного розколу України, зокрема, використання його як об'єднуючого чинника українського суспільства.

Ключові слова: *Україна, історичний досвід, внутрішній туризм, цивілізаційний розкол, об'єднуючий фактор, туристична політика.*

Проголошення Україною незалежності у 1991 р. започаткувало новий етап державотворчих процесів, покликаних створити потужну європейську країну на основі титульної української нації. Реалізація цієї мети мала виходити з політичної волі вищого керівництва держави та розробки державної стратегії на основі національної ідеології, економічних можливостей, наявного суспільного ресурсу, його інтелектуальної бази, культури (історична пам'ять, мова, релігія, традиції, туризм) тощо. Проте внаслідок непослідовної державної політики належним чином реалізувати ці наміри не вдалося, а фактом залишається глибокий цивілізаційний розкол українського суспільства, яке потребує якнайшвидшого об'єднання в єдине ціле. Важливу роль у цьому напрямку відіграє саме сфера культури. Вона відбиває культурне розмаїття різних регіонів України, які лише посилюють цей розкол. Сьогодні одним із перспективних напрямків, який може виконати роль об'єднуючого чинника українського народу, є ефективна державна туристична політика, особливо у галузі внутрішнього туризму. Внутрішній туризм – подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території [4, с.67].

До проблеми внутрішнього туризму, як перспективного напрямку економічного розвитку України, сьогодні апелюють низка науковців, державних діячів, журналістів, громадських активістів, туроператорів, які наголошують на доцільності розвитку туризму. Зокрема, на думку А. Гаврилук, «стратегічну місію туризму як цінності має визнати все суспільство і формувати культуру внутрішніх подорожей країною. Тоді туризм в Україні стане галуззю національної гордості, яка зможе притягувати світ до себе» [3]. Окрім того, питання внутрішнього туризму у